

Heimdallutflykt lördagen 18 juli 2026

Det var mycket som inte blev riktigt som det var tänkt i lördags men det blev nog rätt bra ändå. I vart fall verkade utflyktsdeltagarna ganska nöjda, när vi skildes åt efter att ha tagit olika ändringar med gott mod allteftersom de uppkom. Hotfullast från början verkade att herrskapet på Näsbyholm, som ju skulle guida såväl inför ankomsten till Axel Ebbe-museet som efter att vi lämnat Söderslätt för att bege oss upp i backlandskapet norr därom, kvällen före blivit indisponerade efter alltför nära umgänge med några barnbarn. Oturligt var det också att länsväg 667 genom hjärtat av Söderslätt drabbats av oforcerbara vägarbeten efter den i förväg så vederbörligen vidtagna rekognoseringsturen.

Emellertid avgick bussen praktiskt taget punktligt från Konsthallen i Malmö och plockade upp bilburna på - lämpligt nog - den sedan 1600-talet av förfäder till Axel Ebbe (1868-1941) släktägda Grenja gård i Hököpinge, där konstnären växte upp och dit han drygt 40-årig återvände för gott till den ateljé hans föräldrar låtit uppföra alldeles intill.

Då hade han 1888 tagit studenten på ärevärdiga Malmö Latinskola och därefter påbörjat studier i språk och estetik i Lund, innan han gav sig konsten i våld genom studier först i Köpenhamn och därefter ute i Europa. Hans mest uppmärksammade verk under denna tid var skulpturen Atlas dotter, som ansågs så oanständig att den egentligen inte borde ställas ut men blev känd genom att hans vän Georg Brandes (1842-1927) tipsade några journalister. Som framgår fotograferade utflyktsdeltagaren Anders Widell flitigt andra deltagare under dagen och dokumenterade särskilt denna skulptur, som finns att se i gipsversion centralt i det lilla museet.

När bussen stannat därutanför, skyndade de flesta omedelbart in till konsten, innan de återvände för sedvanligt kaffe med fralla och tillbehör på stående fot. Några hade besökt museet före dess relativt nyliga renovering och berömde dess varsamma utvidgning (invändigt...) och modernisering och den allmänna meningen var nog att hit kunde man gott återvända för att ta sig tid och närmare beundra andra ebbeska verk i gipsversion som t ex Solrosen (Kungsparken i Malmö), Famntaget (Smygehuk), Snapphanen (Hässleholm) och förstås ikoniska Mannen som bryter sig ut ur klippan (Universitetsplatsen i Lund), här återgivna från Nätet, medan den krögare som försöker korka upp en butelj fångats av Anders Widells kameraöga.

Färden gick så genom hjärtat av Söderslätt men alltså inte riktigt som det var tänkt. Emellertid förmedlades att Landsvägen, alltså länsväg 101, ganska väl avgränsar Söderslätt norröver. Särskilt genom vår medlem Sten-Åke Skansjös doktorsavhandling Söderslätt genom 600 år kan man få intrycket att denna väg en gång anlades ganska medvetet just i gränsen mellan slättlandet och backlandskapet norr därom. I varje fall fick vi flera tillfällen att jämföra back och flack, som Stenmark möjligen skulle ha sagt.

Proveniensen, för att nu använda en i dessa dagar så populär term, till påståendet att ”Landsvägen delar Sverige i två likvärdiga delar” hade utlovats i förväg och meddelades enligt följande. Skriftställaren och samhällsdebattören Theodor Holmberg (1853-1935) presenterade denna påhittiga tanke, när han i början 1870-talet knappt 20-årig föreläste som vikarie vid Hvilans då nystartade folkhögskola i Åkarp, f ö den första läroanstalten av det slaget i Sverige. Några år senare följdes tanken upp av hans svåger, läkaren och Ronneby brunn-intendenten Hans Bendz (1851-1924), som myntade uttrycket ”söder om landsvägen”, så småningom Sverige-känt genom Edvard Persson-filmen med samma namn från 1936.

Som kuriosum må f ö tilläggas att Edvard Persson (1888-1957) själv aldrig bodde vid eller söder om Landsvägen utan något kvarter norr därom inne i Malmö. I anslutning må också nämnas något liknande gällande den i detta sammanhang rätt grötmyndige och smått lekmanamässigt hembygdsforskande Per-Edvin Sköld (1891-1972). Han var driftig försvarsminister under andra världskriget med ansvar för inrättandet av interneringsläger ”för element som ansågs politiskt opålitliga och statsfientliga, däribland kommunister, fackföreningsfolk, antifascister och tyska desertörer” (cit Wikipedia) och därefter inflytelserik finansminister 1949-1955, efterträdd av ännu välkände Gunnar Sträng (1906-1992). Sköld kom från Toarp, en by i Oxie församling, ingalunda vid Landsvägen men väl vid Svedalavägen från Malmö. Möjligen tyckte han att härstamning från Söderslätt lät bättre, jordbruksminister i ett par omgångar som han också var, och skrev i ett renommerat uppslagsverk att ”Söderslätt numera fick anses omfatta hela Oxie härad” (och därmed också förstås hans Toarp) - hur nu sådan slättutvidgning kan gå till??

Den nyfikne undrar möjligen om nyssnämnde Hans Bendz, som liksom fyra framgångsrika äldre bröder härstammade från Västra Tommarp på Söderslätt strax utanför Trelleborg, var släkt med latinprofessorn Gerhard Bendz (1908-1985), en av de ursprungliga lärde i TV-programmet Fråga Lund. Och det var

han, Hans Bendz var farfars bror till Gerhard, båda f ö medlemmar i Heimdall, Hans från 1898 och Gerhard från 1949.

I just Heimdallsammanhang kan väl därjämte nämnas att flera av de andra lärde i ursprungliga Fråga Lund också var medlemmar i Heimdall, folklivsforskaren Jan Öjvind Swahn (1925-2016) från 1967, fysikprofessorn Sten von Friesen (1907-1996) från 1968, neurofysiologen David Ingvar (1924-2000) också från 1968, men inte entomologiprofessorn Carl Lindroth (1905-1979), vars fader Hjalmar emellertid var det (!), och inte heller historikern Jörgen Weibull (1924-1998), vars akademiska bana ju gick via USA och Danmark till Göteborg, men vars efternamn dock är det vanligaste eller möjligen bara näst vanliga ickeson-efternamnet i Heimdalls medlemshistoria!

När bussen lämnat Söderslätts pilevallar och åkrar, lämpade inte minst för odling av vete, raps och sockerbetor, anslöt Svaneholms slottsguide Gunni von Blixen Finecke sig improviserat uppoffrande redan vid Grönby kyrka precis norr om Landsvägen och lotsade oss vidare. Bussen sökte sig via små grusvägar, angivna av indisponerade svågern Dick och Katarina, genom backlandskapet med betagande vyer till Näsbyholm, där vi vid ett kortkort stopp uppe vid huvudbyggnaden fick en ny hänförande utsikt mot Romeleåsen. Och kunde beundra en förbisvävande havsörn, som bussdeltagaren Christian Hjort, tidigare bl a chef för Ottenby fågelstation och en av få hedersmedlemmar i Sveriges Ornitologiska Förening, dock trodde i stället möjligen ”bara” var en inte lika spektakulär gråhäger.

Via den en gång torrlagda och därefter delvis återskapade Näsbyholmssjön, på sin tid en av Skånes allra största sjöar, nådde vi så fram till Svaneholm. Liksom av och till under hela resan hade vi då informerats om vad vi såg av vår allskånskgenomlärde hedersledamot Gert Jeppsson. Vid lunchen i slottets äldsta, från början av 1500-talet stammande länga, berättade han och Gunni om slottets historia och förstås inte minst om Rutger Macklean (1742-1816), till förnamnet uppkallad efter sin farmors far, den förste svenske guvernören över Skåne, Rutger von Ascheberg (1621-1693).

Vi fick höra att Macklean inte bara var den som lanserade och på sina domäner genomförde enskiftet utan också var en framsynt reformator i flera andra avseenden, inte minst till gagn för människorna under sin egid. Gunni beskrev dessutom bl a hur vi efter lunchen själva kunde vandra runt i slottets fyra våningar, som visade sig innehålla inte bara intressant Macklean-memorabilia

utan mängder av spännande och ovanliga ting från gångna tider, allt mycket professionellt och pedagogiskt presenterat.

Ett inte minst fascinerande förhållande visade sig vara att envar av oss erbjöds av Gunni (ju alltså slottsguide) att bli slottsägare och det för en högst blygsam penning. Slottet ägs nämligen sedan 1930-talet av en förening: Svaneholm Slott Andelsförening. Så här står det på Nätet:

”Att köpa ett andelsbrev i Svaneholms slott är ett sätt att vara med och bevara, utveckla och stötta en viktig del av vår gemensamma historia. Varje andelsbrev kostar 30 kronor och motsvarar en symbolisk del av slottet - men värdet är så mycket större. Genom att köpa ett eller flera andelsbrev blir du medlem i föreningen och får möjlighet att vara med och påverka slottets framtid, till exempel genom att delta på årsstämman eller följa arbetet med renoveringar, evenemang och långsiktig utveckling.”

På Nätet finns ett lätt ifyllbart förvärvsformulär! Själv har jag nyss förvärvat tre andelsbrev - alla goda ting är ju tre, ett för vardera barnbarnet och ett alldeles eget! Något förvirrande är dock citatet i fråga, eftersom varje andelsbrev omfattar fem andelar och denna form av understöd alltså betingar minimum 150 kr.